

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ΧΑΤΖΗ ΜΙΧΑΛΗ ΓΙΑΝΝΑΡΗ

Η Κρητικοπούλα

» Ητοι αγώνες και πάθη της Κρήτης του 1866

ΚΩΣΤΗΣ ΗΛ. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

Στην ενδιαφέρουσα, τον τελευταίο καιρό, σειρά εκδόσεων των ΓΑΚ - Ιστορικού Αρχείου Κρήτης συγκαταλέγεται από φέτος (2013) και «Η Κρητικοπούλα, ήτοι αγώνες και πάθη της Κρήτης του 1866» του Χατζή Μιχάλη Γιάνναρη, με Εισαγωγή και Επιμέλεια, όπως και οι λοιπές εκδόσεις του Ιστορικού Αρχείου, του Κωνσταντίνου Φουρνάρη.

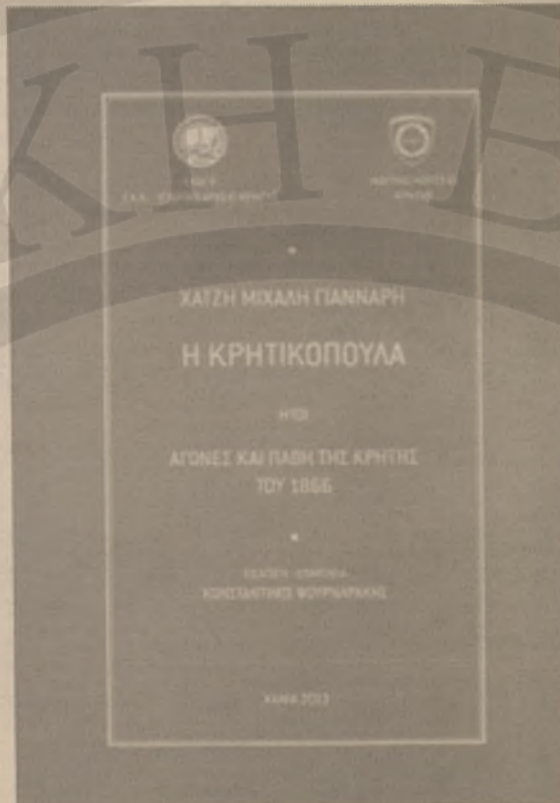
Τη συγκεκριμένη έκδοση προλογίζει και ο κ. Εμμανουήλ Πετράκης, Αρχιπλοίαρχος Π.Ν. ε.α., Πρόεδρος του Ναυτικού Μουσείου Κρήτης, που συνεργάστηκε με το Ιστορικό Αρχείο στην επανέκδοση του ποιήματος αυτού του Χατζή Μιχάλη Γιάνναρη.

Ο Χ' Μιχάλης Γιάνναρης (1832-1916) γεννήθηκε στους Λάκκους της Κυδωνίας. Έφηβος, δεκαέξι, μόλις, χρονών, μετέβη με τον πατέρα του στους Αγίους Τόπους ως προσκυνητής, όπου και το προσωνύμιο «Χατζής». Η ζωή του υπήρξε μία συνεχής πολεμική περιπέτεια, αλλά αυτό που, κυρίως, τον ανέδειξε ήταν ο επικός αγώνας του 1866. Τον καιρό εκείνο ο Χ' Μιχάλης Γιάνναρης διορίστηκε Γενικός Αρχηγός Κυδωνίας για τις θαυμαστές πολεμικές ικανότητές του. Στην Κωνσταντινούπολη -όπου μεταφέρθηκε από τον Αυνή πασά και τέθηκε σε κατ' οίκον επιτήρηση- κατάφερε να συναντηθεί με τον Πατριάρχη και να ενεργήσει προς αποστολή χρημάτων για την ανοικοδόμηση της Ι.Μ. Αρκαδίου, που, μετά την ανατίναξη, ήταν ένας σωρός ερειπίων. Πέραν, όμως, του μεγάλου αγώνα του 1866, ηγήθηκε, το 1877 και

διακρίθηκε και στις μάχες των Κεραμειών, του Αλικιανού και των Λάκκων και αργότερα, το 1897 και των Λειβαδιών. Ο Χ' Μιχάλης επέζησε όλων αυτών των κινδύνων και κατόρθωσε να δει την αγαπημένη του Κρήτη ελευθερωμένη και το 1912 ομόφωνα να εκλεγεί Πρόεδρος της Διοικούσας Επαναστατικής Επιτροπής και υπουργός Δικαιοσύνης, ενώ την 1η Δεκεμβρίου 1913 είχε τη μεγάλη τιμή να αντιπροσωπεύσει στην επίσημη τελετή της Ένωσης όλους τους αγωνιστές της Κρητικής Ελευθερίας, παραδίνοντας στον Βασιλιά την ιστορική ελληνική σημαία, που ύψωσε, στη συνέχεια, στο φρούριο του Φιρκά.

Ο κ. Φουρνάρης, πέραν της αδρομερούς βιογραφικής παρουσίασης του άνδρα, προχωρεί, περαιτέρω, και σε μια σε βάθος ανάλυση του ιστορικού του Γιάνναρη έπους, «Της Κρητικοπούλας». Την «Κρητικοπούλα» ο Γιάνναρης συνέθεσε κατά την αυτοεξορία του στο Ταϊγάνι της Ρωσίας και αναφέρεται στη Μεγάλη Κρητική Επανάσταση του 1866 - 69 (1η του έργου έκδοση το έτος 1894 και αποτελείται από 4.029 ιαμβικούς ομοιοκατάληκτους δεκαπεντασύλλαβους στίχους, 157 κεφάλαια και άφθονες εκτενείς υποσημειώσεις του Ποιητή, κατατοπιστικότες, σημειώσεις).

Αντικειμενικό του σκοπό, κατά τον κ. Φουρνάρη, ο Χ' Μιχάλης Γιάνναρης είχε, γράφοντας το παρόν πατριωτικό του πόνημα, την προκοπή του λαού του, που ο μεγάλος αγωνιστής θεωρεί ότι επιτυγχάνεται με τη γνώση του ιστορικού παρελθόντος. Με την «Κρητικοπούλα» του, λοιπόν, ο Γιάνναρης θέλησε να ντύσει με την

αθάνατη στολή της ποίησης τα γεγονότα της Κρητικής Ιστορίας που μας περιγράφει. Γιατί πίστευε ότι όταν ο λαός γνωρίζει, εκτιμά καλύτερα τις δυνάμεις του και αποκτά σταθερή θέληση να συνεχίσει το έργο εκείνων που θυσίαστηκαν για το καλό της κοινωνίας και της πατρίδας και να φανεί αντάξιος συνεχιστής τους.

Η ανάλυση του κ. Φουρνάρη στην «Κρητικοπούλα» αναδεικνύει, για άλλη μια φορά -μετά το «Βουκολικόν» και τα «Άσματα Λαϊκά Κρητών» του Π. Βλαστού που προηγήθηκαν- τις μοναδικές ικανότητές του στο είδος αυτό φιλολογικής εργασίας. Παντού, στις εισαγωγές του, αντικρίσαμε μακροσκελείς, δεκάδων σελίδων, και σε βάθος αναλύσεις. Ο κ. Φουρνάρης, στην παρουσιαζόμενη με το παρόν σημειώμα μας μελέτη του, θέτει επιτυχώς, και μετά

από πολλά σκέψη, τη σφραγίδα του και ορίζει το ποίημα του Γιάνναρη ως «ιστορικό έπος», για να καταδείξει, ακριβώς, το πλάτος της αφήγησης και να το διαχωρίσει από τις άτεχνες ρίμες και την έμμετρη χρονογραφία. Στη συνέχεια, ανακαλύπτει ομοιότητες στην ποίηση του Χ' Μιχάλη Γιάνναρη και του Ομήρου, που τις εντοπίζει: α) στην επίκληση στην Παναγία - στον Ομηρο στη Μούσα, β) στην επιφάνεια-θεοφάνεια του Αγγέλου - στον Ομηρο των θεών, γ) στην ομιλία των γερόντων στη σύναξη του Ομαλού - στον Ομηρο στην αγορά του λαού και δ) στους ποιητικούς καταλόγους των παλληκαριών - των νεών στην Ιλιάδα.

Μελετά, περαιτέρω, και εντοπίζει τις πρωτότυπες αφηγηματικές τεχνικές του έργου και τον εσωτερικό διάλογο του Ποιήματος με άλλα λογοτεχνικά κείμενα, όπου διαπιστώνει ότι «Η Κρητικοπούλα» συνομιλεί με τη λογοτεχνική παράδοση του τόπου μας από τον Ομηρο μέχρι τον Ερωτόκριτο, τον Χορτάτο, τον Μπουνιαλή, το τραγούδι του Δασκαλογιάννη, τον Σολωμό και τον Μαρκορά. Μελετά, επίσης, το συγκινησιακό πάθος της αφήγησης, τις πλούσιες επικές εικόνες, τη δραματικότητα, σε συνδυασμό με μίαν υπέροχη και ζώσα γλώσσα (πρόκειται, ακριβώς, γι' αυτό το ιδίωμα της δυτικής Κρήτης των μέσων του 19ου αιώνα). Ολ' αυτά, κατά τον κ. Φουρνάρη, συνδημιουργούν ένα κείμενο που ξεχωρίζει ως μία σημαντική λαϊκή δημιουργία με την έννοια ότι αγγίζει τον παλμό της λαϊκής ψυχής και εκφράζει το πνεύμα του κρητικού

λαού. Παρά τις όμως αποθαρρυντικές κρίσεις επί του ποιήματος του ανιψιού του Αντωνίου Γιάνναρη, Καθηγητή Φιλολογίας του Πανεπιστημίου του Αγίου Ανδρέα της Σκωτίας («το γράφειν, σημειώνει χαρακτηριστικά ο ανιψιός Αντ. Γιάνναρης στον πολύ θείο Χ' Μιχάλη Γιάνναρη, είναι πάντοτε διάφορον της φιλοπατρίας και του ηρωισμού άτινα είναι τα κύρια σου γνωρίσματα και κεκτημένα κεφάλαια») και παρά το γεγονός, περαιτέρω, ότι το συγκεκριμένο πατριωτικό έπος μέχρι σήμερα ούτε μελετήθηκε ούτε αποτιμήθηκε όσο θα έπρεπε, όμως θεωρώ ότι με την παρουσιαζόμενη μελέτη του κ. Φουρνάρη του προσέδωσε λογοτεχνική αξία, επιστημονικό κύρος και το ανέσυρε από την αφάνεια στην οποία είχε περιέλθει, 120 σχεδόν χρόνια μετά την πρώτη έκδοσή του, ενώ είναι αξιολογότερη, περαιτέρω, και άξια πολλών συγχαρητηρίων και ευχαριστιών και η πρόθεση του Επιμελητή της έκδοσης να ακολουθήσει, εν ευθέτω χρόνω, και η κριτική έκδοση του ποιήματος.

Πρόκειται για μίαν άκρως ενδιαφέρουσα επιστημονική έρευνα και επανέκδοση πρωτογενούς ποιητικού - ιστορικού υλικού. Τα θερμά μας συγχαρητήρια στον κ. Κων. Φουρνάρη και τους λοιπούς συντελεστές της έκδοσης, τους οποίους βεβαιώνουμε ότι: «δόντως καλόν έργον ειργάσαντο, έπειδάν και έτελείωσαν αυτό». Τέτοιες προσπάθειες μάς ενθαρρύνουν και μας κάνουν να πιστεύουμε ότι όσο ενδιαφερόμαστε και σκύβουμε πάνω από τις αιώνιες αξίες της τοπικής μας ιστορίας και του λαϊκού μας πολιτισμού δεν χάθηκαν ακόμα όλα κάτω από τον αδυσώπητο οδοστρωτήρα του σύγχρονου τεχνοκρατούμενου πολιτισμού και την ισοπεδωτική λαίλαπα της παγκοσμιοποίησης και του γκρητισμού.

Ο γνωστός μας ο... Ακενατών!!!

ΑΘΗΝΑ ΚΑΝΙΤΣΑΚΗ

Κάποτε έζησε, βασίλεψε, διαφέντεψε τους πάντες και τα πάντα!

Σοφός άνθρωπος ήταν ωστόσο, και παρά το νεαρό της ηλικίας του σύντομα αντιλήφθηκε πως οι πολλοί θεοί της χώρας του -με τους υπέρλαμπρους ναούς και τα πολυδάπανα ιερατεία τους- όχι μόνο δεν έκαναν καλό στο λαό, αλλά ανάγκαζαν το κάθε ανθρω-

πάκι να ζήσει μια ζωή στερημένη, προκειμένου να εξασφαλίσει την αιωνιότητα με μια ακριβή μουμιοποίηση και μια... «δια βίου», καλή θέση κάτω απ' την άμμο...

Ο οραματιστής Ακενατών δεν κοίταζε χαμηλά, τους σκοτεινούς θεούς του ερέβους, αλλά... ψηλά!

Έβλεπε τον ήλιο που κάθε ξημέρωμα έφερνε φως, ζέστη και ζωή, στο λαό του, αποφάσισε ότι αυτούς θα ήταν στο εξής ο μόνος θεός τους κι έκανε τ' αδύνατα δυνατά για να τον επιβάλλει!

Κήρυξε με πείσμα τη νέα πίστη, μετέφερε τη διοίκηση, την αυλή, την πανέμορφη γυναίκα του Νεφερτίτι και τα πολλά κορίτσια του βαθεία στην έρημο, όπου έκτισε λαμπρή πρωτεύουσα, οργάνωθηκε, έγραψε ύμνο στον καινούργιο θεό, οικοδόμησε και τον ανάλογο ναό και μια νέα ζωή ξεκινούσε...

Εδώ βέβαια, θ' αναρωτηθείτε τι δουλειά έχει ο Ακενατών μ' εμάς. Όρα λοιπόν να περάσουμε στο θέμα μας...

Ήσυχο βραδάκι στο σπίτι, με το «προσωπο-βιβλίο» στο φρόντε του, ν' ανεβάζεις τα θέματα

της ημέρας, να ρίχνεις βιαστικά μερικά «like», να συνομιλείς ταυτόχρονα στο ιδιαίτερο με τρεις φίλους! Στην κουζίνα να σιγοβράζει η σούπα του βραδινού, ο σύζυγος παραδίπλα βαθεία απορροφημένος στο ποδόσφαιρο στην τηλεόραση, η γιαγιά να έχει ανάψει τον θερμόσифωνα και να ζητά να πλυθεί ξανά και η γριά σκύλα να έχει πιάσει την καλύτερη θέση κάτω απ' το κλιματιστικό και ν' απολαμβάνει...

Ευτυχισμένη οικογενειακή σκηνή!

Θα ήταν, αλλά -ας πούμε-

πως ξαφνικά κόβεται το ρεύμα, οι θόνοι νεκρώνουν, ο βρασμός σταματά, πέφτει στο σπίτι παγωνιά, πανικός και σκότος!

Βλέπεις μας εγκατέλειψε έστω και προσωρινά -κάτι που γίνεται πολύ συχνά τώρα τελευταία- ο δικός μας... «θεός», το... ηλεκτρικό!

Θα μπορούσαμε άραγε να βρούμε άλλον φθηνότερο και πιο φερέγγυο; Ίσως κάτι να γινόταν, αν δεν υπήρχε ο Ακενατών κι η Ιστορία που διδάσκει και μας αποκαλύπτει απ' τα βάθη του χρόνου πως κι αυτός ακόμα ο παντοδύναμος Φαραώ, δεν τα κατάφερε! Πέθανε λίγο μετά, μαζί με τα κορίτσια του, που έβρισκαν ανεξήγητο τον θάνατο, το ένα μετά

το άλλο! Κανείς δεν άκουσε τίποτα πια για την περίφημη Νεφερτίτι κι όταν ερήμωσε η νέα πρωτεύουσα κι επανήλθαν οι παλιοί, καλοί θεοί, πήρε για λίγο τον θρόνο ο γιος του, ο εξίσου γνωστός μας νεκρός απ' τα 18 του, Τουταγχαμών...

Λίγο δύσκολο ν' αλλάξουμε τον... «θεό» μας λοιπόν!

Γιατί πρέπει αυτό, να το αποφασίσουν πρώτα τα... ιερατεία! Οπότε θα μας κόβουν το ρεύμα μέσα στο καταχεύσιμο τακτικά και συστηματικά, μέχρι να μας αναγκάσουν να υποδεχτούμε μ' ανοιχτές αγκάλες τον δικό τους, προκατασκευασμένο «θεό - σωτήρα», που βεβαίως, θα εμπορεύονται οι ίδιοι...